قصیدۃ التوحید

بسم الله الرحمٰن الرحیم

شروع میکنم بنام خداوند تعالےٰ ہمچنان خدا ایکہ روزی دہندہ ہست در دنیا مومنان را وکافران را وجمیع روزخی انرا۔ کہ بخشندہ ہست در آخرت مومنان را ونہ کافران را

مَلِیکٌ مَالِکٌ مَولَی المَوَالِی

آن خدائے کہ بادشاہ بادشاہان وخدا وند خداوندان ہست

لَہٗ وَصفُ التَّکَبُّرِ وَالتَّعَالِی

مر اورا سزد صفت بزرگی و برتری

یَقُولُ العَبدُ فِی بَدءِ الاَمَالِی

میگوید بندۂ خدا در آغاز بیان خود

لِتَوحِیدٍ بِنَظمٍ کَاللَّالِی

از برائے شناختن یگانگی پروردگار بنظم ہمچون درے ناسفتہ

الٰہُ الخلقِ مولانا قدیرٌ

خالق مخلوق ست مالک و نام ربایان ست هستی او را نیستی نیست

وموصوفٌ باوصافِ الکمالِ

و صفت کرده شده است بصفت ہاے کمال

ہو الحیُّ المدبّرُ کلَّ امرٍ

خدائیست زنده که تدبیر کننده ہست ہر چیز را

ہو الحقُّ المقدّرُ ذو الجلالِ

خدائیست برحق که اندازه کننده خیر و شر ہست خداوند بزرگیست

مریدُ الخیرِ والشرِّ القبیحِ

اراده کننده خیرست و اراده کننده شر که قبیح ست

ولٰکن لیس یرضیٰ بالمحالِ

ولیکن خدا نیست راضی بکفر و معصیت

صفاتُ اللہِ لیست عینَ ذاتٍ

صفتہاے خداوند تعالیٰ نه عین ذات ہستند

ولا غیراً سواہُ ذا انفصالِ

و نه غیر از ذات اند که جدا باشند از ذات

صفاتُ الذاتِ والافعالِ طرّاً

صفتہاے ذاتی خداوند تعالیٰ و صفتہاے فعلی خداوند تعالیٰ ہمگی

قَدِيمَاتٌ مَصُونَاتُ الزَّوَالِ

قدیم هستند نگاه داشته شده اند از زوال

وَغَيْرٌ اِنِ الْمُكَوَّنِ لَا كَشَيْءٍ

وغیر هستند هست کرده شده نیست مانند یک چیز

مَعَ التَّكْوِينِ خُذْهُ لِلْاِكْتِحَالِ

بهمراهی هست کردن بگیر این مسئله را از برائے سرمه چشم

نُسَمِّي اللّٰهَ شَيْئًا لَا كَاَشْيَا

نامیدیم مایان خداوند تعالے را بچیز نه مانند چیزها

وَذَاتًا عَنْ جِهَاتِ السِّتِّ خَالِ

و هست خدا را وجود از جهت شش بیرون

وَلَيْسَ الْاِسْمُ غَيْرًا لِلْمُسَمّٰى

و نیست نام غیر از نامیده شده

لَدٰى اَهْلِ الْبَصِيرَةِ خَيْرِ اٰلِ

نزد خداوند بینش که بهترین مردمان اند

وَمَا اِنْ جَوْهَرٌ رَبِّيْ وَجِسْمٌ

و نیست پروردگار من اصل چیزها و نه پیوند کرده شده از چیزها

وَلَا كُلٌّ وَّبَعْضٌ ذُو اشْتِمَالِ

و نیست مرکب از چیزها و نه جزء که پیوسته شود بچیزها

جَمِیعُ العِلمِ فِی القُرآنِ لٰکِن

ہمہ علم ہاے اولین و آخرین در قرآن مجید ہست ولیکن

تَقَاصَرُ عَنہُ اَفھَامُ الرِّجَالِ

کوتاہ ہست از دانستن این علم ہا فکرہاے مردان

وَمَا القُرآنُ مَخلُوقٌ تَعَالٰی

ونیست قرآن مجید پیدا کردہ شدہ برتر ہست

کَلَامُ الرَّبِّ عَن جِنسِ المَقَالِ

کہ باشد کلام پروردگار از جنس گفتنی مخلوقات

وَرَبُّ العَرشِ فَوقَ العَرشِ لٰکِن

وپروردگار عرش بالاے عرش ہست ولیکن

بِلَا وَصفِ التَّمَکُّنِ وَالتِّصَالِ

بغیر از صفت قرار گرفتن وپیوستہ شدن

وَمَا التَّشبِیہُ لِلرَّحمٰنِ وَجھًا

ونیست مانند مرخداے مہربان را ہیچ نوع از انواع

فَصُن عَن ذَاکَ اَصنَافَ الاَھَالِی

پس نگاہ دار ازین گمان فاسد قسم ہاے آل وعیال خود را

وَلَا یَمضِی عَلَی الدَّیَّانِ وَقتٌ

ونمیگذرد برخداے جزا دہندہ وقت

ابیات از ملحقات این قصیدہ است

وَأَحْوَالٌ وَأَزْمَانٌ بِحَالِ

ونہ حالتہا ونہ زمانہا بہیچ تقدیر

وَمُسْتَغْنٍ إِلٰهِي عَنْ نِسَاءٍ

ونا احتیاج ہست خدائے من از زن

وَأَوْلَادٍ إِنَاثٍ أَوْ رِجَالِ

واز اولادے کہ زن باشد یا مرد

كَذَا عَنْ كُلِّ ذِي عَوْنٍ وَنَصْرٍ

وہمچنین نا احتیاج ہست از ہر یارے ومددگارے

تَفَرَّدَ ذُو الْجَلَالَةِ وَالْمَعَالِي

پاک ہست از شریک کہ خداوند بزرگی وبرتری ہست

يُمِيتُ الْخَلْقَ قَهْرًا ثُمَّ يُحْيِي

می میراند جملہ مخلوقات را بغلبۂ خود بعد ازان زندہ میگرداند

وَيَجْزِيهِمْ عَلَىٰ وَفْقِ الْخِصَالِ

وجزا امیدہد ایشان را بر اندازہ عملہاے ایشان

لِأَهْلِ الْخَيْرِ جَنَّاتٌ وَنُعْمٰى

مراہل ایمان رابستانہا باشد وآن پر از نعمت ہا

وَلِلْكُفَّارِ إِدْرَاكُ النَّكَالِ

ومر کافران را باشد عذابہاے دردناک وبندہاے گران وسخت

يَرَاهُ الْمُؤْمِنُونَ بِغَيْرِ كَيْفٍ

می بینند خدا را مومنان از جنت بے مثل و بے مانند

وَإِدْرَاكٍ وَضَرْبٍ مِنْ مِثَالٍ

و بے یافتن شکل و بے نوع از نظیر

فَيَنْسَوْنَ النَّعِيمَ إِذَا رَأَوْهُ

پس فراموش میکنند نعمتہائے جنت را وقتیکہ ببینند دیدار خدا را

فَيَا خُسْرَانَ أَهْلِ الْاِعْتِزَالِ

پس اے قوم پرہیز کنید از زیان کاری کسان لغزندہائے راہ خدا را

وَمَا إِنْ فِعْلُ أَصْلَحَ ذُو افْتِرَاضٍ

و نیست رسانیدن چیزہائے نافع تر مر بندگان را کہ باشد آن واجب

عَلَى الْهَادِي الْمُقَدَّسِ ذِي التَّعَالِي

بر خدائے راہ نماینده پاک کہ خداوند برتری ست

وَفَرْضٌ لَازِمٌ تَصْدِيقُ رُسُلٍ

و فرض لازم ست حق دانستن جمیع پیغمبران را

وَأَمْلَاكٍ كِرَامٍ بِالتَّوَالِ

و جملہ ملائکہ را کہ بزرگانند بخشش ہا پیہ درپے

وَخَتْمُ الرُّسُلِ بِالصَّدْرِ الْمُعَلَّى

و آخرین پیغمبران ست از روئے ظہور در دنیا با آنکہ اولین ست از روئے مرتبہ

نَبِيٌّ هَاشِمِيٌّ ذِيْ جَمَالٍ

آن پیغمبرے ست از اولاد ہاشم کہ خداوند جمال ست

اِمَامُ الْاَنْبِيَاءِ بِلَا اخْتِلَافٍ

پیشوائے پیغمبران ست بے خلاف

وَتَاجُ الْاَصْفِيَاءِ بِلَا اخْتِلَالٍ

و تاج برگزیدگان ست بے شک

وَحَقٌّ اَمْرُ مِعْرَاجٍ وَصِدْقٌ

و راستی ست امر معراج پیغمبر مااین و دروغ نیست

فَفِيْهِ نَصٌّ اَخْبَارٌ عَوَالٍ

پس در ثبوت معراج تصریح بودن آیات قرآنی و خبرہاے مشہور بلند ست

وَبَاقٍ شَرْعُهٗ فِيْ كُلِّ وَقْتٍ

و باقی شریعت پیغمبر مااین در ہر وقت از اوقات

اِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَارْتِحَالٍ

تا بروز قیامت و تا برفتن و فانی شدن دنیا

وَاِنَّ الْاَنْبِيَاءَ لَفِيْ اَمَانٍ

و بدرستے جملہ پیغامبران ہر آئینہ در امان بودہ اند

عَنِ الْعِصْيَانِ عَمْدًا وَانْعِزَالٍ

از گناہ صغیرہ و کبیرہ بقصد و از زوال نبوۃ

وَمَا كَانَتْ نَبِيًّا قَطُّ اُنْثیٰ

و نہ بود هیچ پیغمبر هرگز زن

وَلَا عَبْدٌ وَشَخْصٌ ذُوا فْتِعَالٍ

و نہ بود غلام و نہ شخص افترا کننده و دروغ گوینده

وَذُوالْقَرْنَيْنِ لَمْ نَعْرِفْ نَبِيًّا

و سلطان سکندر ذوالقرنین را نمیدانیم پیغمبر

كَذَا اللُّقْمَانُ فَاحْذَرْ عَنْ جِدَالٍ

همچنان لقمان حکیم را پس پرهیز کن از خصومت

وَعِيسٰى سَوْفَ يَاْتِيْ ثُمَّ يَتْوِيْ

و حضرت عیسی ع زود باشد که فرود آید از آسمان بعد از ان هلاک گرداند

لِدَجَّالٍ شَقِيٍّ ذِيْ خَبَالٍ

مر دجال دروغ گو را که بدبخت و تباه کارست

كَرَامَاتُ الْوَلِيِّ بِدَارِ دُنْيَا

صادر شدن کرامتهای ولی خدا در این جهان

لَهَا كَوْنٌ فَهُمْ اَهْلُ النَّوَالِ

مر اولیاء الله را ثابت هست پس ایشان کسان بخشنده گان مرتبه اند

وَلَمْ يَفْضُلْ وَلِيٌّ قَطُّ دَهْرًا

و بهتر نبود و نباشد هیچ ولی خدا هرگز در هیچ زمانه

نَبِيًّا اَوْ رَسُوْلًا فِي اسْتِحَالِ

از پیغمبر خبر دہندہ یا از پیغمبر فرستادہ شدہ در مرتبہ و بخشش

وَلِلصِّدِّيقِ رُجْحَانٌ جَلِيٌّ

در حضرت ابوبکر صدیق را فضیلت ظاہرست

عَلَى الْاَصْحَابِ مِنْ غَيْرِ احْتِمَالِ

بر جمیع اصحاب پیغمبر خدا بے شک و بے شبہہ

وَلِلْفَارُوقِ رُجْحَانٌ وَفَضْلٌ

در حضرت عمر فارق را بہتری و فضیلت ست

عَلَى عُثْمَانَ ذِي النُّورَيْنِ عَالِ

بر حضرت عثمان غنی کہ خداوند دو نور بلندست

وَذُو النُّورَيْنِ حَقًّا كَانَ خَيْرًا

در حضرت عثمان ذی النورین راست بتحقیق بہتری

مِنَ الْكَرَّارِ فِي صَفِّ الْقِتَالِ

از حضرت علی کہ بار بار درآیندہ بود در صف جنگ با کافران

وَلِلْكَرَّارِ فَضْلٌ بَعْدَ هٰذَا

در حضرت علی را بہتری ست بعد ازہمین ۳ یار

عَلَى الْاَغْيَارِ طُرًّا لَا تُبَالِ

بر دیگر اصحاب ہاے پیغمبر خدا ہمگی باید کہ شک نیاری

وَلِلصِّدِّيقَةِ الرُّجْحَانُ فَاسْمَعْ

ومر بی بی عایشہ صدیقہ را فضیلت ہست پس بشنو بجان و دل

عَلَى الزَّهْرَاءِ فِي بَعْضِ الْخِلَالِ

بر بی بی فاطمہ زہراء در بعض خصلتہا

وَلَمْ يَلْعَنْ يَزِيدًا بَعْدَ مَوْتٍ

ولعنت نگفتند یزید را ہیچ کس از اہل سنت بعد از مردن

سِوَى الْمِكْثَارِ فِي الْإِغْرَاءِ غَالٍ

مگر کسان کہ بسیار گوی بودند در حریص گردانیدن مردم بگفتن لعنت یزید و مبالغہ کردہ اندرین

وَإِيمَانُ الْمُقَلِّدِ ذُو اعْتِبَارٍ

و ایمان پیروی کنندہ غیر خود خداوند اعتبار ست

لِأَنْوَاعِ الدَّلَائِلِ كَالنِّصَالِ

از برائے ثابت بودن قسمہائے دلیل ہمچون تیغ بُرّان

وَمَا عُذْرٌ لِذِي عَقْلٍ بِجَهْلٍ

و نیست ہیچ عذر مر خداوند عقل کامل را بناد انستن

بِخَلَّاقِ الْأَسَافِلِ وَالْأَعَالِي

بہ پیدا کنندہ زمینہا و آنچہ در وست و آسمانہا و آنچہ در وست

وَمَا إِيمَانُ شَخْصٍ حَالَ بَأْسٍ

و نیست ایمان ہیچ شخص در وقت دیدن عذابہائے خداوند تعالےٰ

بِمَقْبُوْلٍ لِفَقْدِ الْاِمْتِثَالِ

قبول از براے بجا نیاوردن امر خدا را با اختیار خود

وَمَا اَفْعَالُ خَيْرٍ فِيْ حِسَابٍ

ونیست عملہاے نیک در آوردن حساب

مِنَ الْاِيْمَانِ مَفْرُوْضُ الْوِصَالِ

از ایمان کہ پیش کردہ شوند بہ پیوستن ہمراے ایمان

وَمَا يُقْضٰى بِكُفْرٍ وَارْتِدَادٍ

وحکم کردہ نشود بکفر و ارتداد مومن

بِفِسْقٍ اَوْ بِقَتْلٍ وَاخْتِزَالٍ

بسبب زنا و غلبہ کردن و یا خون ناحق ریختن وراہ بریدن بر مسلمانہا

وَمَنْ يَنْوِيْ ارْتِدَادًا بَعْدَ دَهْرٍ

واگر کسے نیت کند گردیدن از دین اسلام بعد از زمانہ بسیار

يَصِرْ عَنْ دِيْنِ حَقٍّ ذَا انْسِلَالٍ

میگردد از دین اسلام کہ حق ست برآمدہ در حال

وَلَفْظُ الْكُفْرِ مِنْ غَيْرِ اعْتِقَادٍ

وراندن لفظ کفر بر زبان خود از غیر یقین کردن بر آن

بِطَوْعٍ رَدُّ دِيْنٍ بِاغْتِفَالٍ

برضاے خود مرتد میگردد در دین اگرچہ بنادانستن باشد

وَلَا يُحْكَمُ بِكُفْرٍ حَالَ سُكْرٍ

وحکم کرده نشود بکفر مومن درحالت مستی

بِمَا يَهْذِي وَيَلْغُوا بَارْتِجَالِ

بسبب آن سخن باطل وبیهوده که میگوید در وقت مستی

وَمَا الْمَعْدُومُ مَرْئِيًّا وَشَيْئًا

ونیست مطلق نیستی دیدنی که دیده شود وچیز

لِفِقْهٍ لَاحَ فِي يُمْنِ الْهِلَالِ

از برای ثابت شدن فهم ودلیل که ظاهر شده ست در برکت همچون ماه نو

وَفِي الْأَذْهَانِ حَقٌّ كَوْنُ جُزْءٍ

ودر فکر عاقلان حق ست بودن ذره

بِلَا وَصْفِ تَجَزِّي يَبْنَ خَالِ

که آن ذره دو نمیشود واین ذره میانه نقطه ست وای فرزند بزرگ من

یا ابن خال
ای بچه ماما من

وَدُنْيَانَا حَدِيثٌ وَالْهَيُولَى

ودنیا وانچه در دنیا ست نو پیدا شده اند وپاره گل را

عَدِيمُ الْكَوْنِ فَاسْمَعْ بِاجْتِذَالِ

نابود باید دانست پس بشنو این سخن را بمیل وخوشی

وَإِنَّ السُّحْتَ رِزْقٌ مِثْلُ حِلٍّ

وبدرستیکه حرام رزق ست مانند حلال

وَ لَمْ يَكْرَهْ مَقَالِيْ غَيْرُ قَالِ

و نارضا نميشود از گفتن من مگر گويندگان گمراهان

وَفِي الْأَجْدَاثِ عَنْ تَوْحِيْدِ رَبِّيْ

و در قبرها از يگانگى پروردگار من

سَيُبْلٰى كُلُّ شَخْصٍ بِالسُّؤَالِ

زود باشد كه گرفتار خواهد شد هر شخص بسوال منكر و نكير

وَلِلْكُفَّارِ وَالْفُسَّاقِ بَعْضًا

و مر كافران را و بعض گناه گارهاے مسلمان ها را

عَذَابُ الْقَبْرِ مِنْ سُوْءِ انْفِعَالِ

عذاب گور باشد از سبب بدعملى و بدخوئى ايشان

حِسَابُ النَّاسِ بَعْدَ الْبَعْثِ حَقٌّ

حساب دادن مردمان بعد از برانگيختن در قيامت حق ست

فَكُوْنُوْا بِالتَّحَذُّرِ عَنْ وَبَالِ

پس باشيد پرهيز كنندگان از گناه

وَيُعْطَى الْكُتْبُ بَعْضًا نَحْوَ يُمْنٰى

و داده ميشود نوشتهاے عملهاے بعض بندگانرا بدست راست

وَبَعْضًا نَحْوَ ظَهْرٍ وَالشِّمَالِ

و بعض را از طرف پشت و بدست چپ

وحق وزن أعمالٍ وجري

وراست باید دانستن سنجیدن عملهاے مردمان را و رفتن ایشان را

على متن الصراط بلا اهتبال

بر پل صراط بے دروغ

ومرجو شفاعة أهل خير

و امید برده شده ست شفاعت بزرگان دین را

لأصحاب الكبائر كالجبال

مر صاحبان گناهان کبیره را اگرچه مانند کوه ها باشد

وللدعوات تأثير بليغ

و مر دعا کردنیها را تاثیر بتمام ست

وقد ينفيه أصحاب الضلال

و بہ تحقیق نفی میکنند همین تاثیر دعا را صاحبان گمراهی

وللموتات أسباب كثير

و مر مردن مخلوقات را سببهاے بسیار ست

وما العد فيهم من رجال

و نیست ممکن شمردن اسباب مردن را از مردمان

وللجنات والنيران كون

و مر بهشت ها را و دوزخ ها را وجود ست

بر انہا گذشتنی ست سالہاے خالی از گرمی و سردی

عَلَيْهَا مَرَّ أَحْوَالٌ خَوَالِ

برانہا گزشتہ ہست و میگذرد سال ہا وزمانہاے بزرگ

وَمَا الْمَقْتُولُ مَقْطُوعُ الْأَجَلِ

ونیست کشتہ شدہ بریدہ شدہ عمر را مہلت مردن و آمدنی

سِوَى مِنْ عِنْدِ أَصْحَابِ الضَّلَالِ

مگر بنزد خداوندان گمراہی

دُخُولُ النَّاسِ فِي الْجَنَّاتِ فَضْلٌ

درآمدن مردمان در بہشت ہا مہربانی ست

مِنَ الرَّحْمٰنِ يَا أَهْلَ الْأَمَالِ

از خداوند بخشندہ رزق اے کسان امیدواران جنت ہا

وَلَا يَفْنَى الْجَحِيمُ وَالْجِنَانُ

ونخواہد شد فانی دوزخہا ونہ دوزخی ہا ونہ جنت ہا ونہ جنتی ہا

وَمَا أَهْلُوهُمَا أَهْلُ انْتِقَالِ

ونیستند کسان بہشت ہا و دوزخہا کسان بدر شوندہ گان

وَذُو الْإِيمَانِ لَا يَبْقَى مُقِيمًا

وصاحب ایمان نخواہد ماند ہمیشہ

بِشُؤْمِ الذَّنْبِ فِي دَارِ اشْتِعَالِ

بسبب شومی گناہ درسراے دوزخ شعلہ زنندہ

لقد بست للتوحید نظماً — بدیع الشکل کالسحر الحلال

بتحقیق پوشانیدم بر علم شناختن یگانگی خدا را نظم — نو پیدا شده در شکل خوش همچون سحر حلال

یسلی القلب کالبشری بروح — ویحیی الروح کالماء الزلال

بیغم میگرداند این نظم دل مومنان را همچون مژده دهنده ما را روح — وزنده میگرداند روح را همچون آب صافی که زنده میکند گیاه را

فخوضوا فیه حفظاً واعتقاداً — تنالوا جنس أصناف المنال

پس در آید در الفاظ و معانی این نظم از روی یاد گرفتن و اعتقاد کردن بران — تا که برسید بجمیع اقسام عطاها از حضرت بیچون

وذکر عمر هذا العبد دهراً — بذکر الخیر فی حال ابتهال

و یاد کنید این بنده برهنه عمل را در هر زمان — بیاد کردن دعای نیک در زمان زاری و مناجات

لعل الله یعفوه بفضل — ویعطیه السعادة فی المآل

شاید که خداوند تعالی ببخشد وی را بکرم خویش — و بدهد این ناظم را نیکبختی در قیامت که جای بازگشتن است

وأن الدهر أدعو کنه وسع — لمن بالخیر یوماً قد دعا لی

و بدرستیکه در زمانه خویش دعا میکنم بقدر طاقت خود — مر کسی را که یک روز به تحقیق دعای نیک کند مرا

وأیقن أن کل الخلق فان — ویبقی وجه ربک ذی الجلال

و یقین کن که بدرستی تمامی مخلوق فنا خواهد شد — و همیشه خواهد بود ذات پروردگار تو که خداوند بزرگ است

اما بعد بدانید که در تاریخ دوازدهم شهر صفر المظفر سنه ۱۳۰۹ھ روز چهارشنبه بود که این قصیده مبارک بدو الامالی تحت لفظی بزبان فارسی مختصر ترجمه گردید در حرم محترم مکه معظمه زاد الله شرفها وکرامتها از دست خادم المشائخ والعلماء ارذل الاذل محض احمد علی برای خاطر برادران نور چشمان هریک عبد الوهاب جان و عبد الاحد جان طال الله عمرهما بالعلم والتقوی بحرمت سید الانبیاء صلی الله علیه وآله وسلم